సుస్వాగతం

కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

ఇద్దరు కుర్రవాళ్లు విద్యార్థిదశలో ఎంతో అన్యోన్యంగా, ఒకటే ప్రాణంగా ఉన్నప్పటికీ – ఉన్నంతమాత్రాన – తదనంతరం కూడా ఆవిధంగానే ఉంటారని భావించ నవసరం లేదు. వారట్లా ఉండాలని ప్రయత్నం చెయ్యటంకూడా ఒక్కొక్కసారి విరసానిక్కారణ మవ తుంది. ఇక అందులో ఒకడి కోసరం మరొకడు పన్నెండుగంటలు ప్రయాణం చేసి, మూడు రైళ్ళు మారి, చివ నాలుగైదుమైళ్ళు పదిసంవత్సరాలనిం మరమ్మత్తన్న మాట ఎరగని రోడ్డుమీ

ఊగిసలాడే గుర్రబ్బండిలో ప్రయాణం చేసి సూర్యాస్తమయం అయేసరికి ఒక అయోమయపు పల్లెటూరు చేరట మనే దుండే. నిద్రనష్టం, శరీరకష్టం మొదలయిన వటుంచి, తిండికైతే నేం, కూలీలకైతే నేం ఏడు రూపాయల ఎనిమిదణాల తొమ్మిది పైసలు దండగ. సరిగా జోగారావువంటి మనిషి చెయ్యవలసిన పనే! ఒకరకం మనిషి ఏపని తలపెట్టినా ముక్క ఎదురవుతుంది. జోగారా వారకం మనిషి.

రాజమండ్రి వచ్చేవరకూ అతనికి ప్రయాణం నల్లేరుమీద బండినడకలాగే ంది. తరవాత కొంతకాలం వరకూ రై లెటు పోతున్నదీ, ఇది ఏదేశం, మనుష్యు లెట్లా ఉంటారు, ఊ శెట్లా ంటై అనే ఆలోచనలు వచ్చినై; కాని లూరు రాకమునుపే వాటిని గురించి ఆలోచనలు మానేశాడు. తెనాలిలో రైలు మారిన తరువాత, అంతా ఒకటిగానే ంది. బొందెతో పరలోకానికి వెళ్ళితే ట్లాగే ఉంటుందికదా అనుకున్నాడు.

అనుకోకుండా, అసందర్భంగా ఒక్క ల్లన్నా లేనిచోట అతని ప్రయాణ ంతమయింది. బండివాడు దిగ న్నాడు. జోగారావు కిది చాలా అన్యాయంగా కనబడ్డది. ఇతరబళ్ళు కూడా క్కడే ఆగిఉండటం చూసి కొల్లూరు మునిసిపాలిటీవాళ్ళు బళ్ళను ఊరికి మైలు గోపలికి రానివ్వటం లేదేమో నను కున్నాడు. అతను బండీవాడికి పక్కనున్న బయలు చూపించి "ఇదేనా కొల్లూరు?" అన్నాడు. అవు నన్నాడు బండివాడు. అయితే బండి దిగ నన్నాడు జోగారావు. దానిమీదట బండివాడు కొంత సేపు మొహాన ఆశ్చర్యరసం ఒప్పించి, తురకం తెలుగు కలగలుపుతో స్వగతం ఒకటి వినపడీ వినపడకుండా చెప్పి, చివరకు "మీ రెవరి ఇంటికి పోతారండీ!'' అని అడిగాడు

"డాక్టరు సుబ్రహ్మణ్యంగా రింటికి," అన్నాడు జోగారావు.

"ఏటి! కొత్త డాక కే రుగా రింటికా,"

"నిస్సందేహంగా!''

"గోపాలంగా రబ్బాయిగారు?"

"అలాగే విన్నాను నేకూడా!''

జోగారావు నిట్టూర్పు విడిచాడు.

"అంటే పొట్టి సుబ్బెరమన్నెంగారు కాదంటండీ!"

"నే కాదన్నానా?"

బండివాడు తృప్తిపడి "పదం డయితే?" అన్నాడు. లక్షణం చూస్తే వాడికి తప్పింటికి పోవటం నామోషిగా కనబడ్డది.

కొల్లూరు మునిసిపాలిటీని తొందరపడి నిందించినందుకు జోగారావు నొచ్చుకున్నాడు. బండి యాభై గజాల దూరం పోయి ఆగింది. కాని తప్పు అంతా జోగారావుది కాదు. కొల్లూరు నడివీధి పొలిమేరలా గుండటం కొంతవరకు

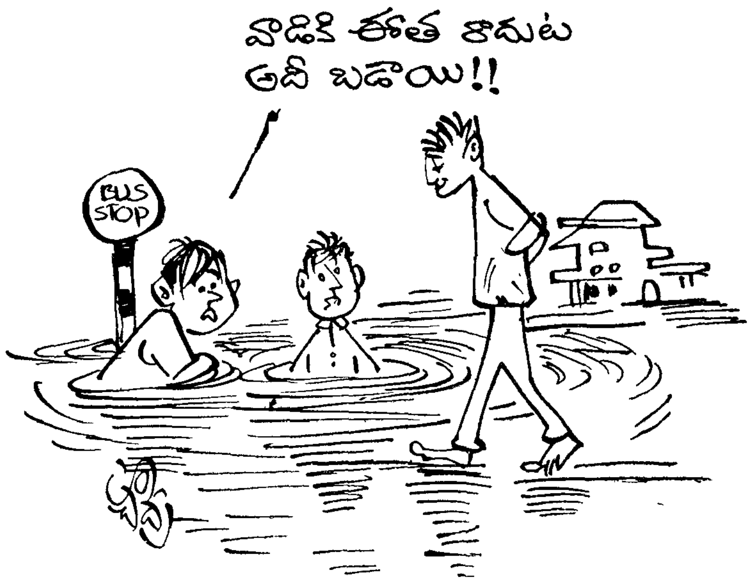

కొల్లారు తప్పనే చెప్పాలిసి ఉంటుంది. ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచి జోగారావు తోలుపెట్టె తీసుకొని బండి దిగాడు. అతని కష్టాలు గట్టెక్కినై; భయాలు పరారైనై

(నిజంగా కొల్లారు ఉందా? ఉంటే తను పోతున్నది సరి అయిన మార్గమేనా? రైలువాళ్ళు పొరపాటు పడలేదు కద? ఇంకొక కొల్లారు లేదుకద? బండీ వాడికి దారి సరిగా తెలుసునా? అప్పుడే సాయంత్రం ఆరుగంటలయిందే? రాబోతున్న చీకట్లో తన గతే మవుతుంద — ఇది కొల్లారు కాకపోతే? మొదలయిన భయాలన్నీ అంతరించినై ఇది కొల్లారు కావటమే కాకుండా ఈ కదబడుతున్న అరుగుల ఇల్లు సుబ్రహ్మణ్యం గారిది. ఇక దాని యిష్టం వచ్చినప్పుడు రావచ్చునని జోగారావు చీకటి కనుజ్ఞ యిచ్చాడు)

భయం పోగానే దాని స్థానంలో ఆశ్చర్యం వచ్చింది. సుబ్రహ్మణ్యం ఈ సంవత్సరంలో ఏమైనా మారాడా? తను చూడగానే ఏమంటాడో? తన్ను మళ్ళీ త్వరగా పోనిస్తాడా? జోగారావు మొహాన ఒక విధమైన చిరునవ్వు మొలకెత్తింది తను కావాలని రెండు నిమిషాలాలస్యం చేశాడు తలుపు తట్టడానికి. లోపల సుబ్రహ్మణ్యం ఏం చేస్తుంటాడు? ఈ రోజు వస్తానని అతనికి తెలుసును బండి చప్పుడు విని గ్రహించే ఉండాలి దొంగ! బయటికి రాడు!

చివరకు జోగారావు అరుగుల మధ

ఉన్న రెండు మెట్లు ఎక్కి మెల్లిగా తలుపు తట్టాడు. జవాబు లేదు. మళ్ళీ తట్టి చెవుల నిక్కించి విన్నాడు. చడీ చప్పుడూ లేదు. కొంచెం గట్టిగా తట్టి "సుబ్రహ్మణ్యం!" అని పిలిచాడు. లోపల ఎక్కడో కొద్ది అలికిడి తరవాత కొద్ది సేపటికి "ఎవరు, నాయనా!" — స్త్రీ కంఠం. అతని తల్లేమో?

"లేదు నాయనా!" ఈసారి మాట తలుపు వెనకనించే వచ్చింది. వెంటనే తలుపు తెరుచుకుంది యాభై ఏళ్ళు దాటిన వితంతువు మొహం బయటికి పెట్టి అతన్ని చూసి సంబోధన మార్చి, "పొద్దునే వెల్లటూరు వెళ్ళాడండీ! రేపు పొద్దుటికే వస్తాడో, రేపే వస్తాడో!" అనుకుంటూ తలుపు మూసి వెళ్ళి పోయింది.

జోగారావు మొహాన చిరునవ్వు శ్లేషంగా మాయమైంది. దీని అర్థమేమిటి? తను రాసిన ఉత్తరం ఏమయింది? వార్తేరు నించి యిచ్చిన కంతి ఏమైంది? ఈ చిక్కటి అప్పుడే వచ్చి పడ్డదేం?

౨

కొల్లూరు గ్రామస్థులు ఈ కష్ట సమయంలో జోగారావు బాధుకోలేరా అని అనుమానం రావచ్చు. అదుకున్నారు. ఆ వితంతువు తలుపుమూసి పోయిన అయిదు నిమిషాలకు ఒక ముసలాయన బ్రాహ్మణుడే మైన వీధివెంట పోతూ అతన్ని చూసి, ఆగి "ఎవరది!" అన్నాడు. ఆమనిషి కనపడేవరకూ కొల్లూరువాళ్ళు దీపాలు పెట్టినతరవాత బయటికి రారేమో నని సందేహిస్తున్న జోగారావు, ఆఊళ్ళో కనీసం ఒక్కడైనా ధైర్యస్థు డున్నందుకు సంతోషించి, ఆయన తన కేదైనా సహాయం చేస్తాడని ఒక వాక్యంలో తన గద్య చెప్పి, రెండో వాక్యంలో క్లుప్తంగా తన ప్రయాణాన్ని గురించి ప్రారంభించాడు. కాని ఎందువల్లో అతను మాట్లాడటం పూర్తి కాక పూర్వమే ముసలాయన సాగిపోయినాడు. ఇంకో పదుచాయనా ఈవిధంగానే చేశాడు. జోగారావు ఇటువంటి అవమానాలు రెండుసార్లకు మించి భరించే స్వభావం కలవాడు కాడు. అందుచేత తరవాత తన్నాదుకోవచ్చిన వాళ్ళతో నోటి కొచ్చిన అబద్ధాలన్నీ ఆడి సాగనంపాడు.

ఒక చెంపనించి నిస్పృహ అతని మనస్సు నావరిస్తున్నది. ఆశలో నిరాశ — కాదు, నిరాశలో ఆశను గురించి ఒక మహాకవి పాడనే పాడాడు. జోగారావు కూడా ఈ కారుమబ్బులోనించి వస్తున్న మెరుపును చూశాడు. తీరా ఇంకో గంటలో సుబ్రహ్మణ్యం రానే రావచ్చును. లేదా గుర్రబ్బండీ ఎక్కి పోతై సేషనూ, దానిలో బెంచీ ఉండనే ఉంది, రాత్రి గడపటానికి.

వీధివెంట ఒకబండి మెల్లిగా రావటం

మొదలుపెట్టింది. జోగారావు ఆ బండీ కద్దంతగిలి "ఒక అరగంటు ఉంచి రైలుకు బండి కడతావా?" అని అడిగాడు. బండీ వాడు రానన్నాడు. ఆరోజుల్లో కొల్లూరు రోడ్డుమీద వేటూరు కొల్లూరు నవీన దొంగల సమాజంవాళ్ళు జోరుగా పని చేస్తున్నారు. జోగారావు నిస్పృహా పరిపూర్ణమైంది. కవిగాడు వస్తాడో కాదేమో అనుకున్నాడు జోగారావు. కాని రవి గాదనిచో ఎవరి గొంతు సన్నవాళ్ళు పొరపాటు పడలేదు. ఆ కటిక చీకట్లో ఆ చుక్కల వెల్లని కాంతిలో వీధి చివర ఒక తెల్లని ఆకారం కనిపించింది. ఆ ఆకారం మెల్లిగా సమీపించి తనకు

మూడు గజాల్లో ఆగేవరకూ ఆ మనిషి స్త్రీ అని జోగారావు గ్రహించలేదు. కేవలం స్త్రీ కూడా కాదు. పదమూడు పద్నాలు గేళ్ళ పిల్ల! ఆమె అతని వంక ఒక్క క్షణం చూసి మెల్లిగా గడప మెట్లెక్కి తలుపుతెరిచి లోపలికి వెళ్ళింది.

లోపల మాటలు వినబడ్డయి.

"ఏమిటే అమ్మాయ్! అట్లా మీది కొస్తావు? సూతకం మయిలదానివి; మడికట్టుకని ఏడిస్తిని కదా! మీ బస్తీ వేషాలూ మీరూను!"

తరవాత చిన్నగొంతు.

"అది కాదమ్మా! బయట కూర్చున్న దెవరే?"

"ఏమోనే? నే చూడలేదు. ముం దవతలకి పోదూ, తల్లీ!"

"అందు క్కాదే! ఇవాళ అన్నయ్యకు టెలిగ్రాం రాలా? ఆయనేమో?"

"......"

"కనుక్కోనా?"

"నీ కెందుకు పోనీవే!"

కొంచెం సేపు నిశ్శబ్దం.

"కనుక్కుంటానే!"

"అట్లాగే? పోవే!"

"అయ్యో తల్లీ!"

లాంతరు తీసుకుని ఆపిల్ల బయటికి వచ్చింది. జోగారావు గుండె దడదడ లాడటం మొదలుపెట్టింది

"మీ దేవూరండీ?"

జోగారావు చెప్పాడు.

"మీరేనా టెలిగ్రాం ఇచ్చింది?"

"అవును."

"లోపలికి రండి. మీ టెలిగ్రాం వచ్చి నప్పుడు మా అన్నయ్య ఊళ్ళో లేడు ఎవరిచేతనో చదివిస్తే సరిగా చదవ లేదు. పాపం, మీరు వచ్చే సమయానికి ఊళ్ళో లేకుండా వెళ్ళాడు."

జోగారావు అరుగుమీదినుంచి పాతుకు పోయినట్టు మెల్లిగా లేచి, చేతి పెట్టె తీసుకుని లోపలికి వెళ్ళాడు. ఆ పిల్ల దేవతలాగా రాకపోతే తన గతి ఏమై ఉండను? అతని కింకా ముళ్ళమీద ఉన్నట్టే ఉంది. సుబ్రహ్మణ్యం వస్తే కాని ఆస్థితి అంతరించదు.

ఆ పిల్ల లోపలికి వెళ్ళి, తల్లితో చెప్పింది. ఆవిడ ఒక చెంబుతో నీళ్ళిచ్చి "కాళ్ళు కడుక్కుని పీపేసుకోరా, నాయనా!" అంది, మళ్ళీ సంబోధన మార్చి.

అతను చాప వేసుకుని కూర్చున్నాడు. ఆ పిల్ల వెళ్ళి వంటఇంట్లోనే ఒదిగింది. తల్లీ కూతుళ్ళు ఏవో చిన్న గొంతుతో మాట్లాడటం మొదలుపెట్టారు. అతనికి ప్రతిమాటా వినబడుతున్నది. కొంత సే పయిన తరవాత అతనికి చిత్రమయిన ఆలోచన వచ్చింది. అత నాపిల్లను చూసి కొద్ది నిముషాలయిందో లేదో, అప్పుడే ఆమెను గురించి ఎంత తెలుసును!

ఆమె పేరు జానకి. సుబ్రహ్మణ్యం

యు

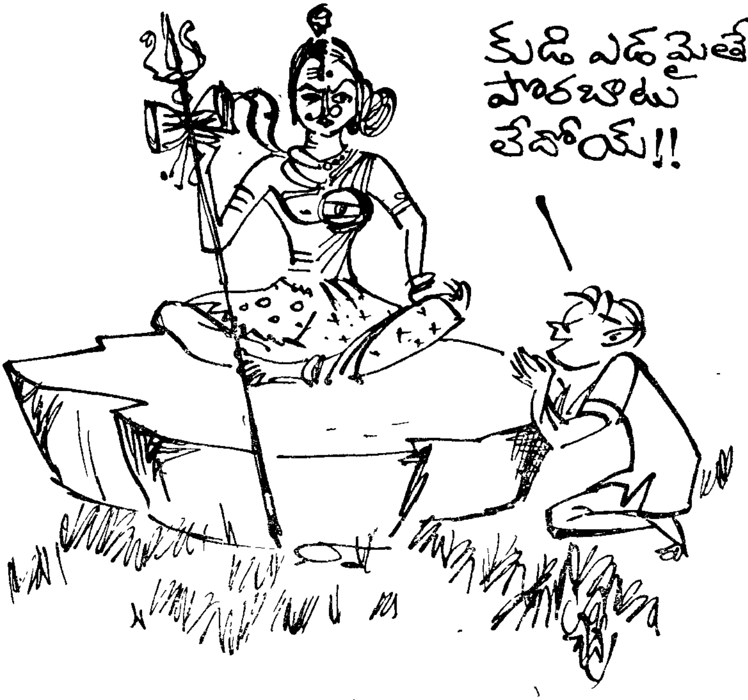

చెల్లెలు. వితంతువు. మొగుడు పోయి అప్పుడే నాలుగేళ్ళయింది. పెళ్ళయి యెంతకాల మయిందో? తెలివి కలది; నేర్పరి. కొంతకాలం బస్తీలో పెరిగింది. "జానకి పదసంబు చంద్రబింబంబు" అనుకున్నాడు జోగారావు. అతని కకస్మాత్తుగా కవిత్వం అబ్బింది.

3

"మడి గట్టుకో నాయనా; వంట యింది," అన్నది ముసలావిడ.

తలుపు తెరుచుకుని సుబ్రహ్మణ్యం ప్రవేశించాడు. జోగారావు కొంచెతనానికి ఉలక్కుండా పలక్కుండా కూర్చున్నాడు.

సుబ్రహ్మణ్యం స్నేహితుణ్ణి చూ ఎక్కువ సంతోషం కనుపరచలేదు.

"ఎప్పుడొచ్చావు?" ఆ ప్రశ్నలో ఎందుకొచ్చావన్న ధ్వని వినపడ జోగారావుకు.

"ఒక గంటయింది." అన్నాడు జోగారావు. అతను స్నేహితు ప్రశ్నలో ఉన్న ధ్వనికి కూ సమాధానం ఇచ్చాడు — అబద్ధం మాత్ర ఆడాడు. "బెజవాడలో మా బంధు లున్నారు. అంతదాకా వచ్చినప్పుడు నిన్ను కూడా చూడాలనిపించింది. (జోగారావు బెజవాడలో దిగ లేదు.)

సుబ్రహ్మణ్యం మొహం కొంచెం తెరిపిచ్చింది.

"రెండు రోజులు ఉంటావా?" (ఎప్పుడు పోతావని ధ్వని)

"ఉండను రేపు సాయంకాలమయినా పోక తప్పదు"

సుబ్రహ్మణ్యం మొహం మరింత తెరిపిచ్చింది.

"అబ్బాయ్! వంట యింది. లేవండి" అన్నది తల్లి లోపలినుంచి.

భోజనం చేస్తూ జోగరావు: "నా ఉత్తరం అందిందా" అన్నాడు.

"ఏం ఉత్తరం అందలేదోయి!"

"దాన్లో నేనిలా రాబోతానని రాశాను అందకేమో! ఈ ఊరికి ఉత్తరం చేరకపోయినా నా కాశ్చర్యంగా ఉండదు సుమీ. పైముకుమాత్రం ఊళ్ళో లేకుండా పోయావు." సావిట్లోనించి సంభాషణ అంతా వింటూన్న జానకి జోగరావుని చూసి జాలిపడ్డది. జోగరావు రాసిన ఉత్తరం రావటం, సుబ్రహ్మణ్యం విసుక్కోటం జానకి అప్పుడే మరిచిపోలేదు.

భోజనా లయిన తరవాత స్నేహితులిద్దరూ చల్లగాలికి వాకిట్లో అరుగుమీద కూర్చున్నారు. కొంత సేపు ఎవరి లోకంలో వారున్నారు. జోగరావు లోపల తల్లీ కూతుళ్ళకు జరుగుతున్న సంభాషణ వింటున్నాడు

"అన్నానికి రావే అమ్మాయి," అంటున్నది తల్లి.

"నీ ప్రాక్టీ సెట్లా ఉంది?" అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

"అలా అలా ఉంది!..."

"నాకు ఆకలవుతున్నదే!" అంటున్నది జానకి.

"నేను రమ్మంటూనే ఉంటిని గాదుటే?"

"నీ కేంలే! మీ నాన్నగారి ప్రాక్టీసంతా నీకేగా? నాబోటి వాడికి..." సుబ్రహ్మణ్యం.

ఇంతలో జానకి మాట చెవిన పడే టప్పటికి సుబ్రహ్మణ్యం అంటున్నది వినటం మానేశాడు జోగారావు.

"ఎక్కడో మైలుదూరం వెళ్ళి విస్తరి పారెయ్యాలమ్మా; అక్కడపాములు—"

"మీ నాన్నగారి ప్రాక్టీ సెలా ఉంది?"

"బాగానే ఉంది."

"అంత ఒళ్ళు బరువేమే!" — తల్లి.

"పాములే! పోనీ ఈమూల పెట్టి రేపొద్దున —" జానకి

"ఈ పల్లెటూళ్ళో ఏం దబ్బొస్తుంది? బస్తీ చేరతాను." జోగారావు పిసుక్కునే మనిషికాదు. కాని కాస్పేపు కట్టిపెడితే బాగుండు ననిపించింది దశనికి.

"చాల్చాల్లే. నేర్చుకుపోతున్నావు. నే నీపూట ఇల్లు కడుక్కోవద్దా ఏమిటి?"— తల్లి.

"పోనీ నాకంత ఆకలిగా లేదు." — జానకి.

"అసలదీ ఉన్న సంగతి. ఆ వైద్యుడేం మందిస్తున్నాడో - చరచరా ఆకలే లేదు. తింటావా? నన్ను కూర్చోమన్నావే!"

"నువ్వు కూర్చో!"

"బక్క పేగు మాడనీ!"

జోగారావు పరధ్యానంగా ఉండటం గమనించాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

"చంద్రోదయం అయింది; కాలువల వైపు పోదాం రావోయి. చాలా బాగుంటుంది," అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం. జోగారావు మాట్లాడకుండా లేచాడు.

జోగారావుకు కొల్లూరు రావటం నిరుత్సాహకరమైంది. అయినా దీనిలో కూడా ఒకటి రెండు విశేషాలు లేకపోలేదు. మొదటిది జానకి; రెండోది కాలవలు. అంతకుపూర్వం జోగారావు కాలవలు చూడలేదు. కొన్ని వందల సార్లు సముద్రంమీద చంద్రోదయం చూసిన వాడికి కాలవలు ఆశ్చర్యం కలిగించటం చిత్రమే, కాని అసంభవం కాదు. మొదటినించీ చదువుకున్న పట్టణవాసపు ఆడపిల్లల మధ్య తిరిగినవాడికి పల్లెటూరి వితంతువును చూడగానే గుండె ఎగిరిపడటంకూడా అటువంటిదే!

- ఇద్దరూ ఇల్లు చేరేటప్పటికి పదకొండు గంట లయింది. జానకి ఒక మూల చాపమీద పడుకుని నిద్ర

పోతున్నది. అన్నం లేకుండా? పల్లెటూరివాళ్లెంత క్రూరంగా ఉంటారు? పిల్లల విషయంలో కూడా! జానకి చాపకు ఇవతలగా మంచం వేసుకున్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం. అతని పక్కన జోగారావు మరో మంచంమీద పడుకున్నాడు.

జోగారావు చాలాసేపు మంచి నిద్ర పోయినాడు. కాని తెల్లవారుఝామున అతనికి కల వచ్చింది. ఆ కల్లో జానకీ తనూ కలిసి చదువుకున్నారు. తనేమో అచ్చంగా జానకి మొగుడల్లే ఉన్న ఒక పెద్దమనిషికి రెండో పెళ్ళి చెయ్యాలని ప్రయత్నం చేస్తుండగా ముసలావిడ వచ్చి "అమ్మాయి! అమ్మాయి! నేను కాలవకు పోతున్నా, తలుపు వేసుకోవే." అంటోంది. జోగారావుకు మెలకువ వచ్చింది. అతని కళ్ళు తెరిచేటప్పటికి అంతా ప్రశాంతంగా ఉంది. ముసలావిడ, జానకి తన కేక విన్నదీ లేందీ కూడా గమనించకుండా కాలవకు బయలుదేరి పోయింది. సుబ్రహ్మణ్యం జానకి నిద్ర పోతున్నారు. జోగారావు జానకి వంక నిర్ఘాంతపోయి చూశాడు. ఇదేం నిద్ర జోగారావు కళ్ళకు జానకి నిద్రపోతున్న మనిషల్లే లేదు చాలాసేపు బాధ పడి చివరకెట్లాగో బాధ నివారణ అయినట్టుంది. ఆఖరు నిద్రేమో? రాత్రి జానకి అన్నం తినలేదు; శోష వచ్చిందేమో? ఆమె వంక అతను అయిదు నిమిషాలు నిదానించి చూశాడు. ఏమీ చలనం లేదు. ఊపిరి పీలుస్తున్న లక్షణాలైనా లేవు. జోగారావు కంగారు పడటం మొదలు పెట్టాడు. నాలుగు చుక్కలు గొంతులో నీళ్ళయినా పోస్తే—తనిప్పుడేం చెయ్యాలి? దీపం పెద్దది చేస్తే జానకిని బాగా చూడవచ్చును; కాని వెల్తురుకు సుబ్రహ్మణ్యం లేచి ప్రశ్నలు వేస్తే సమాధానం చెప్పటం కష్టం. ఇంతకూ ఆపిల్ల జీవితం ఉన్నదీ లేందీ చూడటం ఎట్లా?

జోగారావు మెల్లిగా పక్క దిగి, జానకివైపు రెండడుగులు వేసి దబదబా తిరిగి వచ్చి పక్కమీద గాఢనిద్రలో ఉన్నట్టు పడుకున్నాడు. అంత భయం వేసింది. ముచ్చెమటలు పోసినై. సూర్యుణ్ణి సమీపించబోయిన సంపాతి కథయింది. ఎందుకంత భయం? మూడు నిమిషాలుండి జోగారావు మళ్ళీ లేచాడు. ఎంతో కష్టంమీద జానకిని సమీపించాడు. అతని గుండె కొట్టుకోటం పద్ధతి చూస్తే దాని బతుకు నిమిషాలమీద ఉన్నట్టు కనబడ్డది. అయినా సరే! మెల్లిగా వంగి జానకి ముక్కు దగ్గర వేలు పెట్టాడు. అమ్మయ్య! ఊపిరి ఆడుతూనే ఉంది. ఫరవా లేదు.

"జోగారావు!"

జోగారావు వదిరిపడి లేచి నిలుచుని వెనక్కు తిరిగి చూశాడు. సుబ్రహ్మణ్యం

పక్కమీద శిలావిగ్రహం లాగ లేచి కూర్చునిఉన్నాడు

"ఏమిటోయి అది?"

జోగారావు మాట్లాడ లేదు. ఏముంది మాట్లాడటానికి? నీచెల్లెలు జీవించిఉందో లేదో చూస్తున్నా ననటం కన్న అనేక రెట్లు అనకపోవటమే మంచిది.

జోగారావు మౌనం సుబ్రహ్మణ్యానికి గట్టిగా మాట్లాడటానికి అవకాశ మిచ్చింది. సుబ్రహ్మణ్యం మాట్లాడడు కూడాను ఉపన్యాసం, చదువుకున్న అజ్ఞానులతో ప్రారంభమై, ఇంట తిని, ఇంటివాసాలు లెక్కపెట్టటం దగ్గిర తారట్లాడి, బ్రహ్మాండమైన నీతిలో కొట్టు కొని కాస్సేపు ఈదులాడి, జోగారావు ఇష్టం వచ్చినప్పుడు వచ్చేదారి పట్టగ లందులకు పాస్‌పోర్టుతో అంతమయింది.

ఈ అల్లరితో జానకి లేచికూర్చున్నది సుబ్రహ్మణ్యం వికారంగా నవ్వుతూ, "ఏమే అమ్మాయి! నీ స్నేహం దొరగారు తాకాడా? ఎందుకంటే? దాని మంచిచెడ్డ అట్లా ఉంచి వారు మైలపడ్డందుకు స్నానం చెయ్యవలసి ఉంటుంది!" అన్నాడు

జానకి చప్పున కథపట్టు అందుకో లేకపోయింది ఆమెకోసం తను పావు గంటనించీ దొంగనిద్రపోతూ గమనించిందంతా సుబ్రహ్మణ్యం చెప్పుకొచ్చాడు జానకి విభ్రాంతపోయి నిజమేనా అన్నట్టు జోగారావు వంక చూసింది.

సుబ్రహ్మణ్యం కోసం జోగారావు నోరు చేసుకో దలచకపోయినా జానకి కోసం నిజం చెప్పేవాడు - ఆమె నవ్వినా సరేనని

"నమ్మతావా?" అన్నాడు జోగారావు చివరకు సుబ్రహ్మణ్యంతో

సుబ్రహ్మణ్యం ఒక్క క్షణకాలం కలవరపడి, "అయితే నువ్వు రాత్రి భోంచెయ్యలేదా?" అన్నాడు చెల్లెలితో.

"చేశాను—"

చెల్లెలి కడ్డం వచ్చి సుబ్రహ్మణ్యం మాట్లాడబోయినాడు కాని, జానకి అతనికా అవకాశం ఇవ్వకుండానే, జోగారావు వైపు తిరిగి, "మీమాట నేను నమ్మాను. మీరు నాకు చూపించిన దయ - జాలి - మరవను కాని మీ కిది ఉండదగినచోటు కాదు మా అన్నయ్యకు మీరు రాసిన ఉత్తరం అందింది. అదీకాక నిన్న మాఅన్నయ్య ఊరికి పోవటానిక్కూడా కారణ మేమీలేదు-మీరు వస్తారేమో నని భయం తప్పితే ఆయన అవస్థ చూసి నేను మీ రిట్లా ఉంటారని-ఇంకో విధమైన మనిషేమో ననికూడా అనుకున్నాను వెంటనే వెళ్ళిపొండి!" అన్నది

* * *

రైలులో జోగారావు మనస్సుతో పెద్ద ఘర్షణ పెట్టుకున్నాడు.

"నాకా జానకి కావాలి," అన్నాడు జోగారావు

తీర్పు మనస్సు చేతులోనే ఉంది,

"ఓరి జోగులూ! మెరుపు మెరిసి పోవలసిందే! ఆకాశాన అట్టే ఉండమంటే ఎలా ఉంటుంది?" అన్నది మనస్సు నిర్దయగా.